

Kedaj in kakó naj se uporablja določilo §-a 1236. obč. drž. zak.?

Spisal dr. Rupert Bežek.

(Konec.)

Ker pridobivata soproga le vkupno ter se zadolžujeta le vkupno, ne moreta sklepati mej seboj pogodeb. Žal, ozira se praksa premalo na ta važna načela, od katerih je toliko zavisen kredit! — Le o tem, kar se bo po njegovej smrti imenovala njegova zapuščina, lahko napravi oporoko. Sicer pa gospodarita soproga vkupno, da se ni nasprotno naravnost dogovorilo v pogodbi; vendar ostane navzlic temu mož po zakonu upravitelj imetja.

Pomniti je še, da ne razveže vkupnosti izvršilna prodaja jedne polovice pri obstoječej, dogovorjeni vkupnosti imetja, veljavnej za žive dni.

Zakonski drug, kupivši jedno polovico zemljišča, na katero se je tudi prepisal v zemljiške knjigi, tako da je odslej jedini lastnik celega posestva, — mora vrniti kupljeno polovico v kridatarno skupino izvršenčevu!¹⁾ — Doslednejše bi se ravnalo, če bi se sploh ne puščalo prodajati posameznih polovic nepremičnine, katero je le v celoti prodati v slučaju občne vkupnosti imetja veljavne za žive dni! —

Nasprotno pa ne pride vkupnost imetja, sklenjena le za slučaj smrti, v zakonu v poštev, k večjemu ako izvamemo konkurz in pa določilo po §-u 1236. obč. drž. zak., ako namreč zakonski drug vpiše v javne knjige soprogu na korist „pravico do vkupnosti“ kot stvarno pravico na posestvo. V tem slučaju pridobi si namreč vpisanec resnično lastninsko pravico do polovice nepremičnine, da si omejeno s tem, ker v zakonu uživa drugi sprog to polovico, a ne vpisanec. — Ker torej vkupnost, sklenjena za slučaj smrti, dokler traja zakon, nima nobenih pravnih posledic, je ni smatrati pravo, čisto vkupnostjo imetja, kajti skupini zloženi v to svrho, ločeni sta, dokler traja zakon. Še le po smrti jednega soproga zdru-

¹⁾ Rzsodba najvišjega sodišča z dne 17. januarja 1871, št. 9757, ex 70. Gl. U. št. 4017.

žita se skupini, toda le za trenutek; kajti po odštetih vkupnih dolgovih razkrojita se zopet v dve polovici.

V vkupnosti sklenjeni za slučaj smrti zadolžuje torej posameznik sam svojo polovico nepremičnine; dolgovom ne jamči drugi soprog niti osebno, niti ne jamči njegovo imetje. Soproga sklepada torej lahko, če hočeta, tudi mejsobojne pogodbe.

Nasprotno ne bi smela praksa dopuščati pri vkupnosti veljavnej za žive dni, da se zadolži posamezna polovica nepremičnine; kajti če je tu slehern za družega odgovoren, jamči za dolgove slehernega celo posestvo. Rubiti in prodajati sme se torej nepremičnina le v celoti;¹⁾ pri vkupnosti veljavnej za žive dni nadomešča namreč soprog soproga popolnoma.

Da se pa privadi praksa počasi tem načelom, treba naravnost izražati v javnih knjigah, da je vkupnost občna, veljavna uže za žive dni. Tako uvidi vsakdo, v kakošnej zvezi sta mej soboj soproga, in njuni kredit se bo podvojil, kajti za slehern dolg jamči celo posestvo. —

Koderkoli je zavladata na Kranjskem mej zakonskima vkupnost imetja, [najbolj v Kočevskem in Žužemberškem sodnem okraji (v poslednjem tudi v Slovencih)], zadolžuje čestokrat ostala soproga, katere mož se je bil začasno preselil v Ameriko, po nepotrebem svojo polovico nepremičnine, navzlic izdatnej novčnej podpori, prihajajočej jej iz Amerike.

Z ozirom na sklepanje ženitnih pogodb pri notarji bi smel le-ta poseči z določilom §-a 1236. obč. drž. zak. v dogovoru s strankama, odnosno priporočajoč jima, da se vsprejme v pogodbo prepoved, zadolžiti ali prodajati kedaj polovico zemljišča. Se vé da je to posebne važnosti pri vkupnosti imetja veljavnej za žive dni.

Nanašajoč se na prepoved, zadolžiti ali prodajati, gledati je na to, da se vsprejme le-ta kot zaznamba z izrecno pripomnjo in odločnim pogojem, da se lastninska pravica takoj povrne k soprogu, če se krši prepoved. — Sicer pa bi takošna prepoved skrbnemu soprogu ne hasnila: kajti soprog, kateremu se je izročila polovica zemljišča, je le osebno zavezan; proti njemu je postopati z odškodninsko tožbo, če se prekrši

¹⁾ Glej prejšnjo opazko.

(§ 919. obč. drž. zak.). Upnik pa lahko plačilo išče iz obremenjene polovice nepremičnine.

Tako ostane kot sredstvo proti jednostranski za dolžitvi le še določilo §-a 1236. obč. drž. zak.

Ako ima namreč zakonski drug nepremičnino in se pravica družega soproga do vkupnosti vpiše v javne knjige, zadobi vpisanec s tem vpisom stvarno pravico do polovice nepremičnine. Vsled te pravice narediti ne more drugi zakonski družje glede te polovice nobene naredbe, to je, ne more in ne sme je niti prodati niti zadolžiti. Uživa pa to polovico v zakonu le oni, kateri je v to pravico privolil. — Po njegovi smrti pa ima preživeči soprog prosto last svojega deleža, mej tem, ko je bila omejena prava last poprej, dokler je trajal zakon, po užitku soprogovem. Poprejšnje upnike pa takošen vpis ne more ovirati, da bi izvršilnim potom ne mogli pognati za svoje tirjatve.

Randa¹⁾ trdi po pravici, da vpisanec ne more odločene mu polovice niti prodati niti zadolžiti; nasprotno se je pa izrazil Krainz²⁾, da razpolaga navzlic temu vpisanec lahko takoj prosto s polovico nepremičnine, kjer je vpisana njegova pravica do vkupnosti; torej jo lahko proda ali zadolži, toda takošna prodaja ali zadolžitev veljavna bi bila le do smrti družega soproga, kajti preživeči ima dobiti čisto polovino brez slehernih zemljeknjižnih bremen. — Sicer pa takošna začasna prodaja ali začasno veljavna zadolžitev prometu ne bi bila prikladna; kedo bo na tako nepremičnino kaj posodil, še manj kupivši jo ž njo se ukvarjal, uverjen, da jo mora prepustiti preživečemu soprogu?

Sicer ima pa v javne knjige vpisana pravica do vkupnosti učinek sličen nasledstvenej obvezi, kajti v obeh slučajih ne smeš vknjižiti dolgova na nepremičnine zaznamovane s takošno obvezo, odnosno s pravico do vkupnosti, k večjemu velja zastavna pravica v smislu §-a 85. 3. odst. zemlj. z. glede pridelkov na nepremičnini pridelanih. Izvršilo

¹⁾ Eigenthumsrecht, stran 427. in sl.

²⁾ System des österr. Privatrechtes, II. 2. § 446.

smeri torej le na pridelke, katere se more pridobivati potom sekvestracije.¹⁾

Kaj ko bi torej v smislu načelnih določil za občno vkupnost celega imetja veljavno uže za žive dni — drug družega vpisal v javno knjigo na svojej polovici nepremičnine podelivši mu s tem pravico do vkupnosti tudi po §-u 1236. obč. drž. zak. ? Sleherni soprog iznebil bi se lastninske pravice ter ostal glede vpisane polovice le užitek; a ker se ta užitek pri slehernej polovici nepremičnine pokaže, ostala bi „nuda proprietas“ pri nasprotnjej polovici, na katerjej se je pravica za družega soproga vpisala.

Odslej bi bilo možno le sporazumno zadolžiti se; k večjemu bi vsak soprog za-se komu za posojila dovoliti mogel zastavno pravico na pridelke; prodati bi se posestvo nikoli ne moglo vsled jednostranske zadolžitve, kajti zabranila bi to zemljeknjižno izražena pravica do vkupnosti, glede učinka slična nasledstvenej obvezi.

V javnej knjigi bi se ta pravica, kakor sodi Randa — najprimerneje označila v obliki „predznanbe solastninske pravice“ nikakor ne v obliki zaznambe. Zaznamovati smejo se namreč le v zakonu izrecno navedene „stvarne pravice.“²⁾ Sicer pa pridobi po vknjiženej „pravici do vkupnosti“ — vpisanec takoj pravo, veljavno lastninsko pravico, da-si omejeno po užitku družega soproga.

Doslej si nikoder zakonska nista mejsobojno vknjiževala „pravice do vkupnosti“; sicer pa se gola pravica do vkupnosti ne gledé na mejsobojni vpis ni ukoreninila celo tam ne, kjer se ljudstvo poslužuje vkupnosti imetja. Vsaj so pa tudi dotlej, da se je proglasil sedanji zemljeknjižni zakon — izdelovali ženitna pisma mnogokrat zakotni pisarči. — Redko kedaj najdemo pa določilo §-a 1236. obč. drž. zak. v onih obrazcih in tiskovinah, v katere se čestokrat nepremišljeno stlačijo določila veljavna za celi zakon.

¹⁾ Primeri tudi § 613. obč. drž. zak.

²⁾ Randa: Eigenthumsrecht, str. 430., primeri tudi § 9. zemlj. z.

